
**TEACHER AS A MOTIVATION FACTOR FOR ENCOURAGING STUDENTS'
INTEREST FOR LEARNING THE MOTHER TONGUE GRAMMAR**

Mirjana M. Stakić

University of Kragujevac, Teachers' Training Faculty in Užice, Serbia mirjanastakic073@gmail.com

Abstract: This paper discusses the role of teachers as motivation factors for encouraging students' interest for learning their mother tongue grammar. Learning the grammar of one's mother tongue begins simultaneously with the beginning of formal education and continues through all levels of education. Students are gradually and systematically introduced to linguistic rules and adopt linguistic terms, but not for the sake of abstract conceptual knowledge of linguistic terms and definitions themselves. The purpose is to master linguistic rules so one could correctly apply them in all forms of written and oral communication. The quality of grammar instruction at elementary level of education determines children's emotional relation toward the entire process of its further adoption. If the child is exposed to reproductive teaching in which predefined rules and definitions are provided with the method of deduction, the consequences will be simple memorization and reproduction which creates an aversion toward learning grammar and prejudices which qualify grammar as abstract and hard. It is therefore necessary that the teacher should possess didactic and methodological competences which are reflected in: 1) theoretical knowledge and practical implementation of modern methodological procedures in the realization of grammar-related teaching content; 2) professional competence and ability to perform within and outside-subject correlation and link grammar content with knowledge of different subject areas and immediate life experiences of the child; 3) personal creativity to find and implement a literary text or child's everyday language as a linguistic template imbued with examples, in order to provide emotional, rational and imaginative motivation to students to understand the linguistic phenomenon in question; 4) methodological knowledge and skill to organize, encourage, monitor and direct problem-solving and creative approach to grammar-related teaching content. The purpose of the aforementioned competences is to continuously motivate students, to encourage their independence, spirit of exploration, creativity and imagination. The teacher as a motivation factor for encouraging students' interest for learning the mother tongue grammar is the main factor that determines whether the child will be interested in learning the mother tongue grammar at the very beginning of formal education or not. To love the grammar of one's mother tongue means to love one's mother tongue itself, which has significant educational effects, because it involves the awareness on the necessity of preservation and continuous enrichment of the mother tongue.

Keywords: grammar, mother tongue, teacher, motivation.

**УЧИТЕЉ КАО ФАКТОР МОТИВАЦИЈЕ ЗА ПОДСТИЦАЊЕ ЉУБАВИ
ПРЕМА УЧЕЊУ ГРАМАТИКЕ МАТЕРЊЕГ ЈЕЗИКА**

Мирјана М. Стакић

Универзитет у Крагујевцу, Учитељски факултет у Ужицу mirjanastakic073@gmail.com

Резиме: У раду разматрамо улогу учитеља као фактора мотивације за подстицање љубави према учењу граматике матерњег језика. Учење граматике матерњег језика започиње када и сам почетак обавезног институционалног школовања и наставља се кроз све нивое његовог континуираног трајања. Ученици се поступно и систематично уводе у језичка правила и усвајају језичке појмове, али не ради апстрактног појмовног знања језичких термина и дефиниција. Циљ је овладати језичким правилима како би се она правилно примењивала у свим облицима усмене и писане комуникације. Квалитет наставе граматике на почетном нивоу школовања условљава и емотивни однос ученика према целокупном процесу њеног даљег усвајања. Уколико је дете изложено репродуктивној настави, где се методом дедукције дају готова правила и дефиниције, последице су просто меморисање и репродукција што створа аверзију према учењу граматике и предрасуде којима се граматика негативно квалитативно одређује као апстрактна и тешка. Стога је неопходно да учитељ поседује дидактичко-методичке компетенције које се огледају: 1) у теоријском познавању и практичној примени савремених методичких и методолошких поступака у реализацији наставних садржаја из граматике; 2) у стручној оспособљености да врши унутар и ванпредметну корелацију и повезује граматичке садржаје са знањима из других наставних области и непосредним животним

Thirteenth International Scientific Conference
THE TEACHER OF THE FUTURE
25-28.5.2017, Budva, Montenegro

искуством детета; 3) у личној креативности да пронађе и примени књижевни текст или свакодневни говор детета као језички предлог засићен примерима како би емотивно, рационално и фантазијски мотивисао ученике за разумевање језичке појаве која је предмет обраде; 4) у методичком и методолошком знању и вештини да организује, подстиче, прати и усмерава проблемски и стваралачки приступ наставним садржајима из граматике. Наведене компетенције имају за циљ сталну мотивацију ученика, подстицање њихове самосталности, истраживачког духа, маште и креативности. Учитељ као фактор мотивације за подстицање љубави према учењу граматике матерњег језика има пресудну улогу у томе да ли ће дете завољети граматику матерњег језика на самом почетку институционализованог школовања. Завољети граматику значи завољети и сам матерњи језик, што има велике образовне и васпитне ефекте, јер подразумева и неопходну свест о очувању и сталном богаћењу матерњег језика.

Кључне речи: граMATика, матерњи језик, учитељ, мотивација.

1. УВОД

У Републици Србији процес континуираног изучавања граматике започиње када и сам почетак обавезног институционалног школовања. Прописани Програмски захтеви нису усмерени само на усвајање језичких правила и граматичке норме, већ и на њихову функцију. То значи да се језичка правила не изучавају изоловано, као деци апстрактне дефиниције и норме, већ увек у комуникативном контексту у коме се остварује њихова функција. Знања из граматике се проширују и продубљују из разреда у разред, њихов обим се постепено шири у концентричним круговима, изучавају се селективно и поступно у складу са узрастом ученика, а на учитељима је велика одговорност „да ученике не оптерете обимом и дубином обраде језичке грађе“ (*Правилник о наставном плану и програму за први и други разред основног образовања и васпитања*, 2014), да не захтевају од њих просту репродукцију и меморисање, без разумевања суштинског значења описане језичке појаве у комуникативној пракси. Наведено може да остави као трајну последицу не само негативни емотивни однос према усвајању граматичке норме матерњег језика, већ и функционалну неспособљеност за правилну писмену и усмену комуникацију нормираним књижевним језиком што негативно утиче на квалитет живота појединца у било ком његовом сегменту и указује на значај улоге коју учитељ има у мотивисању ученика за учење граматике.

2. УЧИТЕЉ КАО ФАКТОР МОТИВАЦИЈЕ У ПРОЦЕСУ ИЗУЧАВАЊА ГРАМАТИКЕ МАТЕРЊЕГ ЈЕЗИКА

Учитељ у млађим разредима основне школе за дете није само извор информација, педагог који га учи и васпитава, већ и личност за коју се дете емотивно веже и коју се труди да опонаша. Принцип очигледности највише долази до изражаја у овом периоду, а учитељ је живи модел знања и понашања. Стога је први и неопходни услов да би учитељ био фактор мотивације не само за учење граматике, већ и било ког програмског садржаја, да он сам покаже позитиван емотивни однос према садржајима који се изучавају. Не може мотивисати ученике за изучавање граматике, учитељ који је и сам не воли, коме она није блиска или који довољно не познаје језичке законитости и правила. Неопходно је да својим знањем, ваљаним методичким и методолошким поступањима које одликује позитиван емотивни однос према граматици, мотивише ученике да учење не схвате као споља наметнуту обавезу, већ као унутрашњу потребу (Вилотијевић 1999). Резултати истраживања предзнања из граматике које је спроведено 2015. године на узорку од 118 будућих учитеља показало је да упркос реформама, у пракси школски систем задржава одлике традиционалног. Наиме, само је 16,90% испитаних студената Учитељског факултета исказало да сматра да има довољно предзнања из граматике. По процени студената, највиши негативни утицај на незадовољавајући ниво предзнања из граматике има њихово недовољно лично интересовање и рад (Стакић, Миловановић 2015). Наведено је индикатор да се знања из граматике још увек стичу на репродуктиван начин, да учење и усавршавање језичких знања није унутрашња потреба ученика, већ споља наметнута обавеза, што има за последицу да се граматички садржаји проглашавају тешким, сувопарним и досадним за учење. Потребно је у наставној пракси променити начин на који ученици стичу знања из граматике, а да би се то остварило неопходно је додатно едуковати учитеље и практично их оспособити да примењују савремене, деци интересанте приступе наставним садржајима из језика који се могу остварити у оквиру проблемске, стваралачке и истраживачке наставе.

Промена начина рада и одбацивање традиционалног репродуктивно-дедуктивног модела учења изискује подстицање и развијање следећих дидактичко-методичких компетенција учитеља:

Thirteenth International Scientific Conference
THE TEACHER OF THE FUTURE
25-28.5.2017, Budva, Montenegro

---

1. *Теоријско познавање и практична примена савремених методичких и методолошких поступака у реализацији наставних садржаја из граматике.*

Трајност усвојених знања условљена је и начином на који су та знања стечена. Модерно изучавање граматике искључује преношење знања путем предавања (Илић 1998). На учитељу је одговорност да при избору адекватне методологије поштује интелектуално-емотивне могућности ученика и да методолошка поступања усклади са њиховим интересовањима (Стакић 2016). Неопходно је да учитељ примењује савремене методичке и методолошке поступке који захтевају мисаоно ангажовање ученика и њихово логичко расуђивање, истраживачки рад којим се самостално долази до закључака, уопштавања или дефиниција. Ниво репродуктивних задатака у којима се ученици ослањају на просто препознавање граматичких чињеница потребно је свести на нужни минимум. У савременом приступу настави граматике користе се логичке методе које укључују поређење, анализу и синтезу, апстракцију и конкретизацију, индукцију и дедукцију. Наведено захтева од учитеља добро теоријско познавање методике и научне методологије, међутим, по Николићу, мора се увек имати у виду да методички поступци „немају своје устаљене и генерализоване вредности“ и да их можемо проценити и вредновати само у околностима конкретне примене и на основу постигнутих резултата (Николић 1992: 95). Квалитет конкретне примене онога што је у теорији научно условљен је и степеном личне креативности учитеља и његовом отвореношћу да примењује нове приступе у изучавању језичких појава. Росандић указује да наставник нуди своје знање само као једну од могућности, а заједно са ученицима проналази нове могућности, актуелизује градиво и непрестано иновира наставу (Rosandić 2005). Из наведеног произилази да у настави граматике нема стереотипа и готових решења, учења напамет дефиниција, већ се ученик подстиче да до језичких правила дође сам, кроз довољан број занимљивих примера који су блиски његовом емотивном доживљају и истовремено, подстичу машту и креативност.

2. *Стручна оспособљеност учитеља за унутар и ванпредметну корелацију и повезивање граматичких садржаја са знањима из других наставних области и непосредним животним искуством детета.*

Теоријско познавање савремених методичких и методолошких поступака услов је да учитељ буде оспособљен за различите видове унутар и изван предметне корелације. Стручна оспособљеност учитеља за унутар и ванпредметну корелацију омогућава да језичка знања и појаве не буду изоловани и унутар себе затворени системи, већ да постану део активног знања ученика које се примењује у свакодневном животу. Настава граматике се у основној школи спроводи на нивоу општег образовања, граматика се не учи „ради граматике, нити се том наставом припремају будући лингвистички стручњаци“ (Težak 1980: 33). У циљу практичне примењивости и трајности језичких знања неопходно је језичку појаву ситуирати у контекст реалног живота и повезати са знањима из других наставних области, што је блиско постструктуралистичком приступу образовању као комплексном систему (Pound 2011). Повезивањем програмских садржаја остварује се високи степен међупредметне корелације и омогућава трајност и примењивост стеченог знања. Тиме се у настави постиже да ученици стичу знања и умења на напредном нивоу, што их оспособљава за процес целоживотног самообразовања.

3. *Лична креативност учитеља да пронађе и примени књижевни текст или свакодневни говор детета као језички предлог засићен примерима како би емотивно, рационално и фантазијски мотивисао ученике за разумевање језичке појаве која је предмет обраде.*

Неопходно је наставу граматике учинити деци занимљивом. На учитељу је обавеза и одговорност да буде „креативан и стално отворен за стваралачке иновације“ (Стакић 2016: 544). Испитивања показују да наставникова отвореност за нова и другачија решења, подстиче и креативност ученика (Dubovicki, Omićević 2016). Један од потенцијалних начина да се настава граматике учини интересантном јесте узимање за језички предлог књижевног текста који је деци занимљив или реченица из њихове свакодневне разговорне комуникације којима се може дотаћи и афективни сензибилитет личности детета. Контекстуалним ситуирањем језичког појма који је предмет изучавања у дискурс непосредног сазнајног искуства, проживљеног или имагинарног, подстичу се машта и креативност као стваралачки потенцијали личности. Реч је о методичком поступку који, поред знања из језика и књижевности, захтева и личну креативност учитеља.

Као пример да илуструјемо наведено послужиће нам само пар стихова из песме Драгана Лукића *Дечје руке*. Стихове узимамо за пример језичког предлога посредством кога се ученик уводи у богатство семантичког потенцијала речи и пренос значења који је заснован на сличности.

Шта може стати у дечје руке,

Thirteenth International Scientific Conference
THE TEACHER OF THE FUTURE
25-28.5.2017, Budva, Montenegro

у две лаке орахове љуске?
Могу две лепе румене јабуке
или два бела пера од гуске

(Лукић 2006: 19).

Питање због чега дечје руке постају две лаке орахове љуске усмерава ученике ка увиђању сличности на којој се пренос значења заснива. И у орахове љуске, баш као и у длан, можемо да сместимо нешто. Питањем: – Када приближиш дланове један поред другог, шта још могу постати твоје руке? – ученик се директно уводи у процес настајања пренесеног значења. Нема стручног именованја и терминологије, спознање аналогije прилагођено је сазнајним могућностима и проживљеном искуству детета. Дечје руке тако могу постати: сигурно меко гнездо, јастук (јастучић) удобан и мек, топао дом, рам за слику... или, у зависности од маштовитости: игралиште за кликер, тацна за бомбону, тањирчић за колачић... Стихови омогућавају и да се оствари корелација са наставом Математике, да се ученици уведу у појам броја два или појам скупа. Изванпредметно повезивање може се остварити и са предметом Свет око нас, јер се пренос значења у наведеним стиховима остварује у биљном и животињском свету који је детету близак.

4. Методичко и методолошко знање и вештина учитеља да организује, подстиче, прати и усмерава проблемски и стваралачки приступ наставним садржајима из граматике.

Проблемски и стваралачки приступ наставним садржајима из граматике пружа могућност да се код ученика развија самосталност, индивидуалност и креативност у раду. Реч је о приступу који значајно мења улогу наставника и ученика у наставном процесу. Поред стицања нових језичких знања (Маринковић 2003), Баковљев је још осамдесетих година прошлог века утврдио да стваралачки и проблемски приступ настави има бројне васпитне ефекте: формира свесну, сигурну, самосталну и интелектуално богату личност која је оспособљена за самообразовање (Баковљев 1984). И Стевановић указује да су у проблемској настави заступљени сви облици мисаоне активности, чиме се код ученика развијају креативне способности, способности апстрактног мишљења, самопоуздање и самосталност (Stevanović 2004). У традиционалној настави, по Андерсону, наставник поставља питања, а у савременој, он подстиче ученике да једни другима постављају питања (Anderson 2002). Стваралачки приступ у решавању проблема ученика ставља у улогу истраживача, он изналази нова кретивна решења у проблемском сагледавању нових и њему непознатих ситуација. Истраживање и решавање граматичких проблема отвара и могућности језичког стваралаштва код деце, а методичарка Јоцић описујући пут овакве наставе језике, као главне њене етапе издваја: упознавање проблема, стварање плана истраживања, постављање хипотеза, одређивање начина, поступака и метода истраживања, све до презентовања резултата и извођења закључака о новим граматичким сазнањима (Јоцић 2007).

Подстицајне прилике за развијање проблемске ситуације у настави језика могу да произађу из реалних ситуација практичне комуникативне употребе језика. Ученик се, на пример, ставља у активну истраживачку улогу којом треба да реши конкретан проблем који се тиче језичких недоумица у свакодневној говорној пракси. Стваралачки приступ наставним садржајима из граматике укључује примену не само продуктивних, већ и стваралачких задатака. Рецимо, после обраде описних придева, ученици се усмеравају да уоче њихову експресивну улогу у књижевном тексту или да различиту интонацију реченице повежу са реалним животним контекстом у коме је таква реченица могла да настане. Могу да добију и задатак да одглуме вербализацију различитих емотивних стања која ће исказати различитим реченицама по значењу. Наведено захтева не само знање, већ и вештину учитеља да организује, подстиче и прати такве облике рада, на којима мотивација није само почетни сегмент увођења у наставни садржај, већ и константно присутни елемент током обраде или утврђивања. Учитељ на тај начин од предавача „постаје креатор наставног процеса“, док су ученици активни у свим његовим етапама (Vrsaljko, Ivon 2009: 148).

3. ЗАКЉУЧАК

Ученике треба стално мотивисати да заволе граматичку матерњег језика, како би се у свакој прилици, почев од свакодневног говора па до каснијих сложених облика његове примене, усмено и писмено правилно и лепо изражавали. Ма којом професијом да се човек бави и ма колико да висок степен образовања има, лоша општа писменост, односно, грешке у примени правописне норме у писању или лоша култура усменог изражавања доносе негативни квалитатив који трајно баца сенку на његово образовање. Познавање матерњег језика део је опште културе појединца. Реч је о знањима која су трајна, јер за лошу писменост не постоји оправдање, типа: – Давно сам то учио. Или: – Заборавио сам.

Thirteenth International Scientific Conference
THE TEACHER OF THE FUTURE
25-28.5.2017, Budva, Montenegro

Од квалитета почетног контакта детета са наставом граматике који се остварује посредством личности учитеља, зависи и целокупни емотивни однос према каснијем њеном учењу. Дакле, учитељ има важну улогу у томе да ли ће дете заволети граматiku матерњег језика на самом почетку институционализованог школовања. Испитујући мотивациону улогу учитеља указали смо на само неке од потребних дидактичко-методичких компетенција. Њих можемо сажети у три кључне које се међусобно прожимају, надовезују и произилазе једна из друге: 1) језичко знање и љубав према језику, 2) методичко и методолошко знање и 3) лична креативност. Њихов спој чини учитеља зналцем и иноватором, односно, креатором наставне праксе која код ученика развија самосталност, истраживачки дух, машту и креативност, чиме се потврђује Росандићев став да методичка компетенција обједињује бројне компетенције (Rosandić 2005).

Стављање ученика у активну улогу током учења језика и стална мотивација током процеса учења граматике пресудно утиче не само на процес стицања знања, већ и на подстицање и неговање љубави према матерњем језику. Познавање граматике и језичких правила носи и неопходну свест о потреби правилне употребе књижевног језика, свест о његовом очувању и сталном богаћењу које је услов очувања целокупног идентитета народа који тим језиком говори.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Anderson, R. (2002). Reforming science teaching: What research says about inquiry, *Journal of Science Teacher Education*, 13(1), 1–12.
- [2] Баковљев, М. (1984). *Дидактика*. Београд: Научна књига.
- [3] Вилотијевић, М. (2000). *Дидактика*. Београд: Научна књига.
- [4] Vrsaljko, S., Ivon. K. (2009). Poticanje kreativnosti u nastavi hrvatskoga jezika i književnosti, *Magistra ladertina*, 4(4), 146–158.
- [5] Dubrovicki, S., Omićević, A. (2016). Nastavne metode kao poticaj učeničkoj kreativnosti, *Život i škola*, Vol. 62, No. 1, 105–124.
- [6] Илић, П. (1998). *Српски језик и књижевност у наставној теорији и пракси*. Нови Сад: Змај.
- [7] Јоцић, З. (2007). *Језичко стваралаштво ученика у настави граматике*. Београд: Учитељски факултет.
- [8] Лукић, Д. (2006). *Тролејбус за месец*. Чачак: Пчелица.
- [9] Маринковић, С. (2003). *Методика креативне наставе српског језика и књижевности*. Београд: Креативни центар.
- [10] Николић М. (1992). *Методика наставе српског језика и књижевности*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- [11] Pound, L. (2011). *Influencing Early Childhood Education*. Maidenhead: Open University Press.
- [12] Правилник о наставном плану и програму за први и други разред основног образовања и вапитања, „Службени гласник Републике Србије, Просветни гласник“, бр. 10/2004, 20/2004, 1/2005, 3/2006, 15/2006, 220/08, 7/2010, 3/2011, 7/2011, 1/2013, 4/2013, 5/2014 и 11/2014.
- [13] Rosandić, D. (2005). *Методика књижевног одгоја*. Zagreb: Školska knjiga.
- [14] Стакић, М., Миловановић Б. (2015). Евалуација предзнања из граматике српског језика студената Учитељског факултета у Лепосавићу, *Настава и учење – евалуација васпитно-образовног рада* (стр. 273–284). Ужице: Учитељски факултет.
- [15] Стакић, М. (2016). Улога наставника у избору методолошког приступа за интерпретацију књижевног дела, *Настава и васпитање*, бр. 3, 541–554.
- [16] Stevanović, M. (2004). *Modeli kreativne nastave*. Rijeka: Andromeda.
- [17] Težak, S. (1980). *Gramatika u osnovnoj školi*. Zagreb: Školska knjiga.